

Ceva despre măiestrie, tehnică și stil

Pe marginea spectacolului „NOAPTEA E UN SFETNIC BUN”
de Al. Mirodan, Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” *

A stylized, white, cursive letter 'L' is set against a solid black square background. The letter is elegant and fluid, with a long vertical stem and a curved top and bottom.

literatura dramatică originală s-a îmbogățit, în noua stagiune, cu o serie de piese — de altminteri cunoscute cititorilor noștri din co-

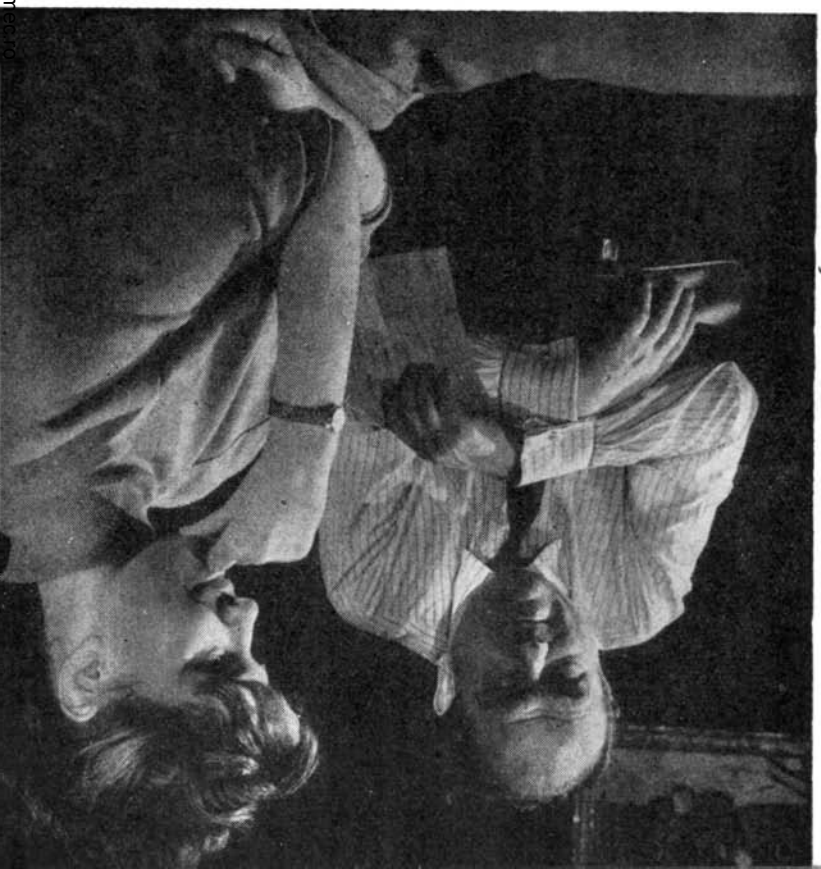
loanele revistei, unde au putut urmări și unele dezbateri critice, în cadrul meselor rotunde organizate de redacție. E vorba de *Noaptea e un sfetnic bun* de Al. Mirodan, *Sonet pentru o păpușă* de Sergiu Fărcășan, *Punctul culminant* de Gh. Vlad, *Prietenii* de Lucia Demetrius, *Este vinovată Maria Serafim?* de Laurențiu Fulga și *Ștafeta nevăzută* de Paul Everac. Sînt în majoritate piese inspirate din viața de azi a clasei muncitoare și a țărănimii collectiviste. Faptul e semnificativ pentru eforturile dramaturgilor noștri — eforturi în ultima vreme sporite — de a aborda probleme și a crea eroi din lumea celor ce se află în primele rînduri ale luptei pentru desăvîrșirea construirii socialismului la noi în țară. Ne vom ocupa, în cele ce urmează, de prima dintre ele (și, pînă în momentul cînd dăm la tipar rîndurile de față, singura care a văzut lumina rampei pe o scenă bucureșteană).

Noaptea e un sfetnic bun s-a jucat în premieră pe țară la studioul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra”.

* Regia : Radu Penciulescu. Decoruri : Paul Bortnovski. Costume : Adriana Leonescu. Distribuția : V. Ronca (Anatol); Irina Petrescu (Ileana); Ștefan Ciubotărașu (Ceteraș); Victor Rebeniuc (Alion); Rodica Tapalagă și Raluca Sterian (Doctorița); Octavian Coteșu (Ofiterul de miliție); Dinu Dumitrescu (Neurologul).

**HEANA : Tata,
ești acasă ?**

CETERAS : ... cum ai convins-o pe madam
Despina să-ți cedeze o sală fantează, când
are indicații precise să nu vîndă mai mult
de patru bilete de om ?

După incursiunea în imaginarul sector *suflete*, Mirodan ne poartă, ca noua sa piesă, în foarte concretul sector *concepție* al unui combinat din țara noastră. Pe o altă modalitate dramatică, metafora e, și aci, evidentă. De la rulmenți, calcule precise și concepție tehnică, piesa se ridică, după câteva replici numai, în sfera mai largă a concepției comuniste despre viață și oameni, la înfruntarea ei cu vechi concepții și prejudecăți. De data aceasta, cel în jurul căruia se dă bătălia este însuși șeful sectorului concepție, inginerul Anatol, tehnician capabil, comunist cu merite în ridicarea combinatului. În ciuda faptului că a crescut de-a lungul anilor nenumărate cadre, Anatol a ajuns la o concepție bizară în aprecierea oamenilor. Nu-i mai studiază. Nu se mai ocupă de ei. Îi vrea de-a gata. La prima vedere, îi răsfățează doar, cum ai răfăoi o carte. El și spune, la un moment dat: „Deschid romanul la numereală, să zicem la pagina 72, și citesc până la 75. Sondaj. În genere, acord fiecărui volum cinci minute. Îmi place? O cumpăr. Nu-mi place? O dau la o parte. Oamenii, ca și cărțile, au un stil...” În desfășurarea acțiunii, Anatol va afla, trecând printr-o serioasă experiență personală, la ce grave urmări poate duce o asemenea concepție. Orgoliosul inginer va ajunge să-și dea seama că, deschizând un volum la pagina 72, poți nimeri peste un capitol scris prost sau chiar greșit, dar care să facă parte totuși dintr-o carte bună. Tema piesei lui Mirodan atacă, după cum se vede, marea problemă a răspunderii față de oameni, a cunoașterii lor profunde, a recuperării celor ce au greșit. Temă de amplă rezonanță socială.

Cu prilejul mesei rotunde din redacția noastră, Mirodan afirma că a urmărit în mod special conflictul — de factură nouă — între personaje exclusiv pozitive, având ca principal obiectiv realizarea figurii activistului de partid, Ceteras. Obiectivul a fost atins. *Noaptea e un sfetnic bun* îmbogățește galeria tipurilor din *Ziaristii* și *Șeful sectorului suflete*. Și aci, deși personajele sînt diferite, lumea piesei e caracterizată de acea atmosferă spirituală care face ca o lucrare de Mirodan să fie recunoscută după primele replici. În cele mai izbutite lucrări ale sale, replicile sînt vii, ascuțite, inteligente; ele au darul să exprime, în puțin, mult, să concretizeze, să plasticizeze. Și, mai ales, să frapeze printr-o scilpitoare noutate, să spună parcă tocmai ceea ce publicul așteaptă să audă de pe scenă, dar s-o facă într-un mod *neasteptat*. E principalul element pe care se bazează dramaturgia lui Mirodan și pe care, din toate elementele scrisului teatral, îl stăpînește, în momentul de față, cel mai bine. Această artă a construirii replicii ofensive, permanent polemice, de obicei laconice, care face ca piesele sale să fie în special *ascultate* cu deosebită satisfacție, se regăsește și în noua sa lucrare. Doar că aci laconismul unei gândiri concentrate alternează cu un dialog alcătuit de fapt din prelungite monoloage, care nu plictisesc totuși, pentru că sînt construite fie pe acțiune, fie pe un crescendo psihologic. Există, de altfel, în *Noaptea e un sfetnic bun*, o tensiune sporită. Dezbaterile de idei se dezvoltă pe o acțiune dramatică mai riguroasă condusă în prima parte — ce ar putea constitui o bună piesă într-un act. Interesul spectatorului e solicitat atît de jocul replicilor, cît și de desfășurarea întâmplărilor. Un element surpriză, de calitate, situații neprevăzute, servesc ideea și ajută la dezvoltarea caracterelor în acțiune.

Ajunsă la apogeul încordării dramatice, piesa deschide drumuri noi pentru aprofundarea dezbaterii de idei și a psihologiei personajelor. Dar tocmai din acest moment, Mirodan face un viraj năstrușnic și, printr-o lovitură de teatru, dă piesei o turnură politistă care domină aproape întreaga a doua parte a ei. Elementul surpriză de care vorbeam își schimbă funcția. Piesa se urmărește — e lesne de înțeles — și mai departe cu încordare. E însă o încordare de altă calitate. Personal, mărturisesc că o prefer pe cea dintîi.

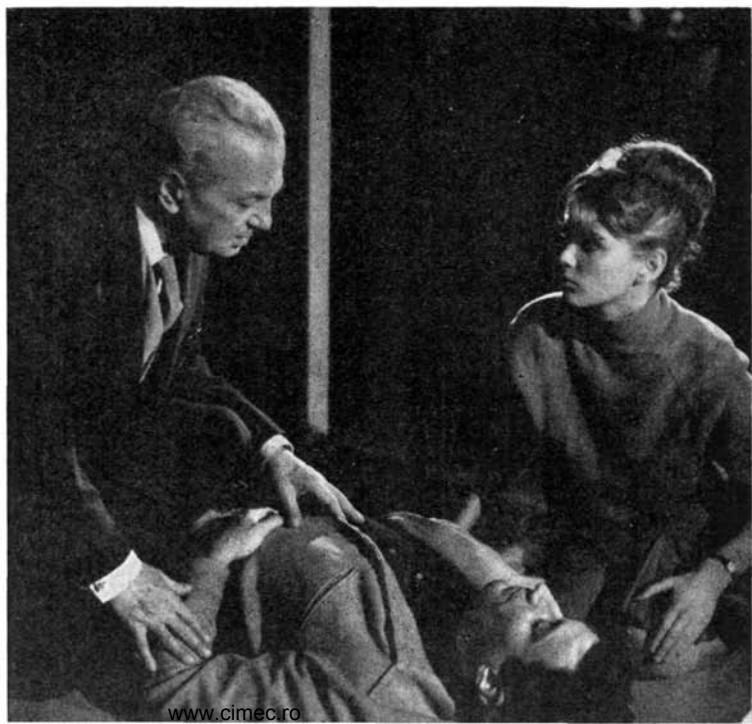
După unele păreri, *Noaptea e un sfetnic bun* ar fi, ca tehnică teatrală — ca meserie, cum se spune în mod curent —, superioară altor lucrări ale sale. Observația e numai în parte justificată. Un efort în acest sens e vizibil, și el duce — după cum arătăm mai sus — la un spor de măiestrie artistică în prima jumătate a piesei. Întrebarea e însă în ce măsură și *care mijloace* de tehnică teatrală contribuie, în ansamblul piesei, la acest spor de măiestrie.

După părerea mea, odată cu dispariția tînărului Alion din camera unde fusese adus după accident, desfășurarea organică a conflictului inițial pe drumul unei reale măiestrii — care să închege acțiunea pe linia ideologică majoră a conținutului piesei — face loc unei tehnici teatrale bazate pe efecte (între noi fie vorba, cam uzate!) exterioare acestui conținut, tehnică prin care, scenă de scenă, fondul de idei se subțiază, devîndu-se acțiunea de la dezvoltarea sa firească. E clar că, fără stăpînirea tehnicii teatrale, nu poate fi creată o solidă lucrare dramatică, dar e vorba despre

ILEANA : Nu-i așa ? Eu as fi vrut să isprăvesc mai întâi facultatea, și pe urmă...

ANATOL : Era întuneric pe drum. Am lovit un om. Repede... Cheamă doctorul.

oasa tehnică prin care să se exprime cit mai deplin, mai sugestiv, mai artistic, conținutul nou de viață și de idei al lucrării.

Regizorul Radu Penciulescu, invitat de Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” să pună în scenă piesa lui Mirodan, a creat un spectacol de ținută, căutînd să ridice pe primul plan dezbaterea de idei. Ar fi de discutat doar dacă, neînmînd destul seama de tonalitatea neunitară a piesei și împingînd prea departe dramatismul unor scene, regia n-a accentuat cumva, în spectacol, lipsa ei de unitate stilistică și brusca denivelare dinspre final. Nesatisfăcut, probabil, de întorsătura pe care o ia piesa, prin părăsirea liniei majore a conflictului, Penciulescu a căutat să suplinească această scădere de tensiune printr-o exagerată gravitate a scenei — de la începutul părții a doua — dintre Ceteraș și Anatol. Aici, acesta din urmă apare zdrobit de remușcări, iar Ceteraș îi ține o lungă predică moralizatoare, pe tonul cel mai solemn cu putință. O asemenea tratare mi se pare că nu ține însă seama de caracterul personajelor și schimbă oarecum atmosfera proprie stilului lui Mirodan, care rămîne, chiar în momentele de încordare dramatică, un stil al *acestor personaje* și al *acestui autor*. Aci cred că s-a produs în spectacol o simplificare față de text. În fond, așa cum e condusă acțiunea, totul duce spre un singur țel: să i se servească o lecție lui Anatol, care este, după cîte îl știm din partea întii, un orgolios, cu păreri definitive, convins că știe tot, că nu poate greși, și de aceea necruțător cu cei ce greșesc. Fără îndoială că accidentul îl zguduie, dar e imposibil ca în acest om, căruia viața i-a jucat o festă, să nu reacționeze și orgoliul, punîndu-l într-o postură deopotrivă dramatică, dar și comică. Iar Ceteraș, spiritualul Ceteraș din partea întii, nu se poate să nu privească îngrijorat, dar și cu un fel de ironică satisfacție, toată această frămîntare. Întreaga scenă, concepută astfel pe polemica dintre cele două caractere (și două concepții), pe exasperarea lui Anatol, sporită de întîmplarea în sine, dar și de prezența critic-ironică a lui Ceteraș, nu ar mai fi accentuat, cred, ruptura cu ceea ce urmează, ci ar fi constituit o treaptă către momentul de și mai mare — și mai comică — exasperare a lui Anatol, din final, cînd — pus în inferioritate și de atitudinea cavalerescă a lui Alion, atît față de el cît și față de fiica sa, Ileana — își dă seama de falimentul „concepției” sale despre oameni. O asemenea tratare ar fi fost, cred, mai fidelă caracterelor, atmosferei piesei, stilului lui Mirodan.

În rolul inginerului Anatol, V. Ronea a fost bine atîta vreme cît a mers pe această linie. Începutul scenei din partea întii — cînd Alion îi cere în căsătorie fiica —, expunerea plină de ifose a „concepției” sale, sînt momente reușite. În scenele excesiv „dramatizate” de care vorbeam mai sus, se încadrează însă cu atîta sinceră emoție, încît atinge melodrama.

Stefan Ciubotărașu cucereste pe drept cuvînt simpatia spectatorilor prin jocul său plin de omenesc și de umor. Uneori aminteste însă prea mult, în atitudini și inflexiuni vocale, de Mastacan din *Prietenă mea Pix*. Irina Petrescu și Victor Rebengiu au dat unor roluri — pe care le-ai fi dorit mai dezvoltate și mai aprofundate de autor — farmecul tinereții lor lucide și spirituale. Cu haz — deși puțin îngroșat — e compus Ofițerul de miliție al lui Octavian Cotescu. Interpretului Doctoritei (Rodica Tapalagă) autorul nu-i cere, în indicația din text, decît „să fie drăguță”. Este. Iar Neurologului (Dinu Dumitrescu) „să fie bătrîn”. Este, și el.

Calitățile cu care captivează în general scrisul lui Mirodan fac din noua sa piesă un spectacol plăcut. Prin problematica abordată și prin modul cum e tratată, într-o bună parte a ei, *Noaptea e un sîetnic bun* putea deveni însă o piesă mare dacă autorul nu trecea cu prea multă dezinvoltură pe lîngă o temă foarte actuală, susceptibilă de meditații profunde.

Traian Selmaru